Bilim
Innovatsiya
Barqaror rivojlanish

Noyabr
№ 11, 2026

AGROBIZNES, FAN VA TEXNOLOGIYALAR

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON
JURNAL

Агробизнес, наука и технологии

Agribusiness, science and technology

№ 083688

ISSN:
3060-5245

Toshkent-2026

Platform & workflow by
OJS / PKP

BOSH MUHARRIR
Oblomuradov Narzullo Naimovich – i.f.d. (DSc), professor.
Bosh muharrir o'rinbosarlari:
Islamov Soxib Yaxshibekovich – q.x.f.d. (DSc), professor.
Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – q.x.f.d. (DSc), professor.
Farmonov To'lqin Xayitmurodovich – i.f.d. (DSc), professor.
Muharrir:
Beglayev Uchqun Xurramovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent.
Tahrir hay'atining xalqaro a'zolari:
Kusainov Xalel Xaymullayevich – i.f.d. professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)
Vilija Aleknevičienė – i.f.d. professor (Universitet Vitovta Velikogo)
Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)
Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – i.f.d. professor (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xo'jaligini rivojlantirish instituti (IAMO))
Daiva Makutenene – professor, (Vitautas Magnus universiteti, Litva)
Xaitboyeva Nargiza Alikulovna - i.f.d. dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)
Tahrir hay'ati:
08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:
Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – i.f.d. (DSc), professor;
Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – i.f.d. (DSc), professor;
Rustamova Iroda Baxramjanovna – i.f.d. (DSc), professor;
Ochilov Ilhom Sayitqulovich – i.f.d. (DSc), professor;
Askarov Nazimjon Niyozovich – i.f.d. (DSc), professor;
Abdullayev Altinbek Yangibayevich – i.f.d. (DSc), professor;
Boltayev Abror Sayitmuradovich – i.f.d. (DSc), dotsent;
Abduvasikov Abduaziz Abdulazizovich – i.f.n. professor;
Mamadiyarov Dilshad Uralovich – i.f.n. dotsent;
Achilov Mashrab Ulug'bekovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Galimova Feryuza Rafikovna – i.f.n. dotsent;
Odilova Dilnozaxon Barnayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Yangiboyev Dilshod G'ulomovich – i.f.f.d. (PhD);
Saidova Dildora Nurmatovna – i.f.n. dotsent;
Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Roziqov Jahongir Mustaqim o'g'li – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Boltayev Nurali Shiramatovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Ibragimova Madina Ismoilovna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Javliyev Nuriddin Bektemir o'g'li – i.f.f.d. (PhD).

06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari:
Shokirov Alisher Djuraboyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;
Mardanov Husniddin Xolbozorovich – q.x.f.d. (DSc);
Abdiyev Fozil Rashidovich – q.x.f.d. (DSc);
Sattorov Maqsud Axtamovich – q.x.f.d. (DSc);
Yuldashov Nurbek Ergashovich – v.f.d. (DSc);
Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich – q.x.f.d. (DSc), dotsent;
Namazov Ixtiyor Choriyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;
Xudayqulov Jonibek Bozarovich – q.x.f.d. (DSc), professor;
Eshonqulov Jamoliddin Saporboy o'g'li – q.x.f.d. (DSc), professor;
Abdullayev Anvar Kodirullayevich – b.f.n., katta ilmiy xodim;
Atabayev Ma'ruf Maxmudovich – q.x.f.n. professor;
Safarov Asqar Asadullayevich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;
Mustafakulov Davron Mamatqulovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;
Kasimov Botir Sadriddinovich – q.x.f.f.d. (PhD);
Akramov Umidilla Ikramdjanovich – q.x.f.n. dotsent;
Elboboyev Abdug'ani Shuxrat o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);
Muxammadov Yo'ldoshbek Akmal o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);
Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;
Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent.

MUASSIS
Toshkent davlat agrar universiteti

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR
Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy.
Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal
E-mail: licht-1989@mail.ru
Jurnalning rasmiy sayti: https://www.agrobiznesjournal.uz
Tel: +(998) 93 439 30 00

JURNALNING ILMIYLIGI:

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

Elektron nashr, 324-sahifa.
2026-yil, №11. noyabr.

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

MUNDARIJA

IQTISODIYOT FANLARI

MUXITDINOV SHOHIJAHON HUDOYOR O‘G‘LI
Barqaror cho‘l turizmi klasterlarini rejalashtirish va boshqarishning ko‘p mezonli modeli.....15
MISIROV ASLIDDIN MAMASOBIROVICH, OYYARIQOVA SABRINA ZOHID QIZI, RUSTAMOVA ZEBINISO BEHZOD QIZI
Tashqi iqtisodiy faoliyatni asosiy mazmuni.....24
JUMAYEV AKBAR MAHMUDOVICH
Viza rejimini liberallashtirishning kiruvchi turizmga ta’sirini baholash: gravitatsiya modeli va mashinali o‘qitish uyg‘unligi.....33
MISIROV ASLIDDIN MAMASOBIROVICH, YUSUPOV ALPOMISHBEK FAZLIDDIN O‘G‘LI, ZAFAROV OYBEK DILSHODOVICH
Tashqi iqtisodiy faoliyatning asosiy elementlari.....39
JUMAYEV AKBAR MAHMUDOVICH
O‘zbekistonda kiruvchi turizmning makroiqtisodiy ta’siri va uni dinamik panel model asosida prognozlash.....48
MISIROV ASLIDDIN MAMASOBIROVICH, AZAMAT ABDULLAYEV AKBAR O‘G‘LI, XASANOV BEHRUZ MA’MURJON O‘G‘LI
Tashqi iqtisodiy faoliyatga berilgan imtiyozlar.....54
DJURAYEVA IRODA BAHROM QIZI
Raqamli to‘lovlarning yashirin iqtisodiyotni qisqartirishdagi institutsional roli.....62
GAYBULLA KUCHKAROV
Qashqadaryo viloyatida moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini baholash va hududiy tafovutlarni qisqartirish yo‘llari.....71
SAYDIRASULOV LAZIZ ALIMOVICH
Soliq imtiyozlarining fiskal samaradorligini baholash va soliq xarajatlarini optimallashtirish yo‘nalishlari.....79
SAIDAXMEDOV NEMAT XAMIDOVICH
Raqamli transformatsiya sharoitida hududiy klasterlarning innovatsion rivojlanish mexanizmlarini takomillashtirish.....92
AZIMJON MUSAMUXAMEDOV
A composite charity index for assessing philanthropic organisations under partial disclosure: preliminary evidence from Uzbekistan.....97
IMINOV ZAFARBEK
Andijon viloyatida bandlik tuzilmasi, norasmiy bandlik va yashirin ishsizlikning statistik tahlili.....110
RAIMJANOV DEMIR RAIMJANXOJI O‘G‘LI
Hududiy sanoatning eksport salohiyati omillarini ekonometrik baholash va prognozlash (Andijon viloyati misolida).....124

SANGIROVA UMIDA RAVSHANOVNA
Suv tejovchi innovatsion texnologiyalarni joriy etishning xorijiy tajribasi va uni O‘zbekiston sharoitiga tadbiq etish yo‘nalishlari.....136
SHUKUROV SOBIR MAMASOLIEVICH
Household financial vulnerability in Uzbekistan: debt burden, regional disparities and a stress test.....143
TURSUNOVA DILNAVOZ DAVRON QIZI
Oziq-ovqat sanoati tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi samaradorligini integral indeks asosida baholash.....151
MISIROV ASLIDDIN MAMASOBIROVICH, SHUKUROVA LOLA, O‘ROLOVA KAMOLA
Eksport-import operatsiyalari hisobi va auditini takomillashtirish bo‘yicha mamlakatimizda amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar.....161
MUROD KHASANOVICH ABULKASIMOV
Economic security challenges in Central Asia: trade integration, water resource risks and interstate cooperation.....166
ODILOVA SITORA SAYFITDIN QIZI
Meva-sabzavot mahsulotlari eksportini rivojlantirishda raqamli marketing vositalaridan foydalanish.....175
MISIROV ASLIDDIN MAMASOBIROVICH, ABDUG‘ANIYEV ORIFJON, XO‘JANOV SHODMON ASROR O‘G‘LI
Tashqi iqtisodiy faoliyat bilan shug‘ullanuvchi korxonalar maxsulotlarni inventarizatsiya jarayoni o‘tkazish tartibi.....182
SAFAROV BEXZOD ISMATOVIÇ
Tadqiqotçilarni motivatsiyalaşning nazariy yondaşuvlari va xorij tajribasi.....192
TURDIYEVA NIGORA AHMED QIZI
Yashil turizmni rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning imkoniyatlari.....202
NUSRATILLOYEVA SHAHLO OLIM QIZI
Sun’iy intellekt sharoitida mehnat bozoridagi tarkibiy o‘zgarishlar: ijobiy va salbiy tendensiyalar tahlili.....210
DURUMOV TEMUR G‘OLIBOVICH
Sun’iy intellekt texnologiyalarini inson resurslarini boshqarish jarayonlariga joriy etish imkoniyatlari.....219
MAMADALIYEV ODILJON TOIROVICH
Hududlarni baholaş uçun yagona axborot bankini şakllantirişga doir yangiça yondaşuvlar.....227
UROQBOYEVA FARZUNA AXMADJONOVNA
Privatization of state assets through ipo: the uznif experience and its impact on Uzbekistan’s capital market.....237
ARZUOVA SHARGUL ANSATBAYEVNA, ABDIMURATOVA ALTINGUL KALBAEVNA
Raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta’limda sun’iy intellektdan foydalanishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....245

YUSUPOV ZULUNJON ZIYOYDINOVICH
Asosiy vositalardan foydalanish hisobini takomillashtirishning metodologik va uslubiy yo‘nalishlari.....252
DURUMOV TEMUR G‘OLIBOVICH
Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat resurslarini boshqarishning zamonaviy modellari.....263
JUMANIYOZOV FERUZBEK DILSHOD O‘G‘LI
Korxonalarning barqaror rivojlanishini ta’minlashda menejmentning roli.....271
MAMATKULOV KAXRAMON CHORIYEVICH
O‘zbekistonda aholi turmush darajasi holati va dinamikasini statistik tahlili.....277
ERGASHEV OLLOYOR FURQAT O‘G‘LI
Ishlab chiqarish korxonalarida xarajatlarni faoliyat turlari bo‘yicha taqsimlash (ABC) usuli asosida mahsulot tannarxini aniqlash.....284
KAMOLOVA NAZOKAT MALIK QIZI
To‘qimachilik mahsulotlari eksport salohiyatini oshirishda suv izi ko‘rsatkichlariga asoslangan yashil marketing vositalaridan foydalanish istiqbollari.....301
USMANOVA NASIBA YUNUSOVNA
O‘zbekiston korxonalarida raqamli innovatsiyalarni joriy etish jarayonlarini strategik boshqarish: muammolar va takomillashtirish yo‘nalishlari.....312
KUVNAKOV XAYDAR KASIMOVICH
O‘zbekistonda cho‘l va yarim cho‘l yaylovlari maydonlaridan samarali foydalanishda qorako‘lchilikning ahamiyati.....324
BERDIYOROV BAXTIYOR SODIQOVICH
Ekoturizm va uning O‘zbekiston turizm xizmatlari bozoridagi o‘rni.....330
GAO BING, ZHAO YI
Barriers and practice configurations of corporate green management: evidence from semi-structured interviews with operational managers.....338
YUSUPOV SAIDVALI SHUKRULLAYEVICH
To‘qimachilik sanoati korxonalarida innovatsion rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqish uslubiyotini ekonometrik modellashtirish asosida takomillashtirish.....350
TAN HONGLIN, LI BING
Efficiency–resilience coupling and spatial spillovers in cross-border arid agglomerations: an analytical framework and testable propositions.....362
SAYFUTDINOV SHUXRATJON SULTONOVICH
Turizm sohasida barqaror rivojlanishni ta’minlashning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish.....375
BEGLAYEV UÇQUN XURRAMOVIÇ
Hududlar baliqçilik sohasiga xizmat körsatuvçi infratuzilma subyektlarining boşqaruv tizimi va ularning samaradorlikga ta’siri.....382
NIYOZMETOV DONIYOR REJABBAYEVICH
Raqamli texnologiyalar sharoitida ishlab chiqarish omillari samaradorligining o‘zgarishi.....395

UO‘K: 331.421

O‘ZBEKISTONDA CHO‘L VA YARIM CHO‘L YAYLOVLARI MAYDONLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA QORAKO‘LCHILIKNING AHAMIYATI

KUVNAKOV XAYDAR KASIMOVICH
Toshkent davlat agrar universiteti
Agrobiznesni boshqarish va logistika kafedrasi dotsenti, i.f.n.
E-mail: kuvnakovhaydar@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekistonda cho‘l va yarim cho‘l yaylovlari maydonlaridan samarali foydalanishda qorako‘lchiligini isloh qilish masalari jumladan, xo‘jaliklararo koorperatsiya va ixtisoslashtirish natijasida zonal qorako‘lchilik kichik kompleksni rivojlantirish va bu muhim sohani takomillashtirishning obyektiv xususiyatlari, uning iqtisodiyotdagi ahamiyati va miqyosini hisobga olib undan foydalinishning yangi optimal yo‘llari hamda chekka xududlarda aholini ish bilan ta’minlash va qishloqda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan.
Kalit so‘zlar: bandlik, mulkchilik, bozor iqtisodiyoti, marketing, menejment, tamoyil, servis, biznes, qorako‘lchilik, barqaror, chekka xududlar, aholi bandligi, daromad, naslchilik zavodlari, naslchilik agroxo‘jalik, reproduktorlar, tovar agroxo‘jaliklar, xududlar.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы реформирования каракульного земледелия в Узбекистане с селью эффективного использования пустынных и полупустынных пастбищ, включая объективные характеристики развития малого зонального каракульного сельскохозяйственного комплекса и совершенствования этого важного сектора в результате межфермерского сотрудничества и спесиализатсии, новые оптимальные способы его использования с учетом его значимости и масштаба в экономике, а также его важности для обеспечения занятости населения в отдаленных раёнах и развития семейного предпринимательства в сельской местности.
Ключевые слова: занятость, собственность, рыночная экономика, маркетинг, менеджмент, принцип, услуга, бизнес, каракуль, устойчивые, отдаленные раёны, занятость, доход, племенные предприятия, племенные хозяйства, селекционеры, товарные хозяйства, регионы.

Abstract. This article discusses the issues of reforming karakul farming in Uzbekistan in order to effectively use desert and semi-desert pastures, including the objective characteristics of the development of a small zonal karakul farming complex and the improvement of this important sector as a result of inter-farm cooperation and specialization, new optimal ways of using it, taking into account its importance and scale in the economy, and its importance in providing employment to the population in remote areas and developing family entrepreneurship in rural areas.
Keywords: employment, property, market economy, marketing, management, principle, service, business, karakul, stable, remote areas, employment, income, breeding enterprises, breeding farms, breeders, commodity farms, regions.

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo‘ljallangan strategiyasida “qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini xarid qilish va sotishda bozor tamoyillarini keng joriy etish, sifat nazorati infratuzilmasini rivojlantirish, eksportni rag‘batlantirish, maqsadli xalqaro bozorlarda raqobatbardosh, yuqori qo‘shilgan qiymatli qishloq xo‘jaligi va oziq-ovqat tovarlari ishlab chiqarishni nazarda tutuvchi qulay agrobiznes muhitini va qo‘shilgan qiymat zanjirini yaratishni” ustuvor yo‘nalishlari etib belgilan [1].

Qorako‘lchilik Respublikamiz chorvachiligining qadimiy va muhim tarmoqlaridan biri bo‘lib, og‘ir ekstremal sharoitiga ega cho‘l yaylovlaridan samarali foydalanish dunyo mo‘yna bozorida yuqori talabga ega bo‘lgan turli rang, rangbaranglik va assortimentdagi qorako‘l terilari va aholining oziq ovqat xavfsizligini ta’minlashda muhim hisoblangan go‘sht, jun, yengil sanoat va qayta ishlash korxonalari uchun xomashyo maxsulotlarini yetishtirish hamda aholi bandligini ta’minlash, eksport salohiyatini oshirish bilan bir qatorda ushbu hududda yashovchi millionlab aholining hayot kechirish va daromad manbaidir.

O‘rta Osiyo regioni qorako‘lchiligi taraqqiyoti darajasi bilan qiyoslaganda O‘zbekiston yetakchi pozitsiyani egallaydi, bu uning yetarli raqobatbardoshligi va kelgusida uning eksport imkoniyatini oshirish yo‘nalishida bu soha taraqqiyoti optimal konsepsiyasi amalga oshirilsa respublikaning katta istiqbollari haqida gapirish mumkin.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Qorako‘lchilik sohasini yanada isloh qilishga doir umumiy muammolarning nazariy asoslarini respublikamizning bir qator yetuk iqtisodchi olimlaridan F.O.Xaliev, T.Ya.Nurimbetov, N.P.Nikolaeva, X.K Kuvnakov, T.Saidov va T.Farmonovlar ilmiy izlanishlar olib borgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning nazariy va metodologik asosi bo‘lib, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyaev asarlari va mazkur muammoni hal qilish bo‘yicha xorijiy mamlakatlar hamda mamlakatimiz iqtisodchi olimlar tomonidan yaratilgan ilmiy g‘oyalar va yo‘nalishlar xizmat qilgan. Tadqiqot ishni amalga oshirishda, iqtisodiy tahlil, statistik guruhlash, ilmiy umumlashtirish, mantiqiy fikrlash, taqqoslash va boshqa usullardan keng foydalanildi.

Tadqiqot jarayonida hukumat tomonidan qabul qilingan huquqiy-me’yoriy hujjatlar, Qishloq vazirligi, Davlat Statistika agentligi ma’lumotlaridan foydalanildi.

TAHLILLAR VA ASOSIY NATIJALAR

O‘zbekiston qorako‘lchiligi qayta qurishdan avvalgi boshlang‘ich davrda bir tizimga to‘plangan maxsus davlat naslchilik va tovar xo‘jaliklarida 5 million bosh qo‘yga ega bo‘lib har yili 1,5 milliondan kam bo‘lmagan qorako‘l terisi ishlab chiqarish imkoniyatiga ega edi, bular yuqori sifatli bo‘lgan taqdirda xalqaro teri auksionlarida sotilib kerakli valyuta ta’minotini berish imkoniyatiga ega edi.

Respublika qorako‘lchiligining hozirgi holatini tahlili shuni ko‘rsatadiki, barcha toifadagi xujaliklarda 2025 yil holatiga qorako‘l qo‘y boshi soni 6,5 mln bosh bo‘lib, sohaning asosiy mahsuloti qorako‘l terini ishlab chiqarish 1418,0 ming donani tashkil etmoqda [2].

Qorako‘lchilik mahsulotlarini ishlab chiqarish ixtisoslashtirish, masalalari isloxatning hozirgi bosqichida kechiktirilmasdan qarab chiqilishi va yechilishini talab qiladi, chunki bu xalqaro auksionlarda ko‘rgazmaga qo‘yilishi mumkin

2026-yil, noyabr.
№11-son.
ISSN: 3060-5245

bo‘lgan, talab qilinuvchi texnologiyalar va talabdagi naslchilik asosiga binoan haqiqiy yuqori sifatli qorako‘l teri ishlab chiqarishning zaruriy shartidir.

Qorako‘lchilik respublika uchun nafaqat yuqori eksport valyutasi tushumini ta’minlash bilan birga respublikaning iqtisodiyotning boshqa ehtiyojiga ishlatilmaydigan ko‘p millionli cho‘l va yarim cho‘l yaylovlari maydonlaridan samarali foydalanish nuqtai nazaridan ham respublika uchun juda foydalidir.

O‘rta Osiyoning zonalarining tabiiy imkoniyatlariga binoan zonal ixtisoslashtirilgan qorako‘lchilikni jadal rivojlantirish respublikaning chekka tumanlarida ijtimoiy-iqtisodiy masalalar yechimiga va ishlab chiqarish kuchlarining rivojiga bevosita ta’sir etadi.

Yana muhim jihatlaridan qolishmaydigan ijobiy faktor ham oziq-ovqat, ham texnologik jihatdan kompleks ahamiyatga ega agrar soha va qayta ishlovchi ASM tizimida ishlab chiqariladigan mahsulot turlarining yuqori sifatli tovarligi. Tabiiy yaylovlarning arzon yemish bazasiga asoslanib qorako‘lchilik nufuzli sanoat tovarlari ishlab chiqarish uchun g‘oyat qimmatbaho xom-ashyo turlarini beradi: qorako‘l terilari, qorako‘lcha, jun, oshlangan qo‘y terisi, shevret, hamda regionda yaxshi ko‘riladigan go‘sht turi - qo‘y go‘shtini.

Xo‘jaliklararo koorperatsiya va ixtisoslashtirish natijasida zonal qorako‘lchilik kichik komplekslarida, agrar ishlab chiqarish imkoniyati yaratilgan, yangi sharoit bu muhim sohani takomillashtirishning ob’ektiv xususiyatlarini, uning xalq xo‘jaligidagi ahamiyati va miqyosini hisobga olib undan foydalinishning yangi optimal yo‘llarini qidirishni talab etadi.

Zonal qorako‘lchilik kichik komplekslarining ishlab chiqarish potesialidan foydalanishning istiqbolli, yo‘nalishlarini qidirish butun kichik kompleksning umumiy va asosiy rivojlanish maqsadi – iqtisodiyotni modernizatsiya va mahalliylashtirish sharoitida samarali ishlab chiqarishni tashkil etish zaruriyati, respublika valyuta fondi to‘ldirilishi va eksport ehtiyojini qondirilishi uchun tibit – mo‘yna bozori talabi kon’yunkturasini hisobga olib yuqori sifatli qorako‘l terisi nufuzi oshishini ta’minlashga asoslanishi zarur.

Bu maqsadni amalga oshirilishida ixtisoslashtirilgan naslchilik asosida qorako‘lchilikni olib borishning ilmiy asoslangan tizimini saqlab qolib, agrar sohada qorako‘lchilik agroxo‘jaliklarining to‘rt asosiy turlari – naslchilik zavodlari, naslchilik agroxo‘jalik – reproduktorlari, tovar agroxo‘jaliklari, xo‘jaliklararo qorako‘l boqiladigan maxsus komplekslarda uning funksiyasini ta’minlash va qayta tiklash kerak. Bu izchil tashkiliy-texnologik zanjirni ta’minlashga imkon beradi, ma’lum zavod holidagi yuqori mahsuldorli zavod qorako‘l qo‘yi yaratish; tovar xo‘jaliklari uchun nasldor qo‘ylarning yuqori sifatlilarini yetishtirish; ma’lum nusxadagi jingalak va zaruriy rangli yuqori sifatli qorako‘l qo‘zi terilarini keng ishlab chiqarishni amalga oshirish; tishi to‘kilib yaroqsiz bo‘lib qolgan ona qo‘y boqish.

Ushbu tashkiliy va texnologik bog‘langan agrar sohaning qorako‘lchilik kichik kompleksi ishlab chiqarishi strukturasi kelgusida mulkchilikning qaysi shakli agrar sohani xususiylashtirish jarayonida afzal bo‘lishiga qaramasdan saqlanishi shart.

2026-yil, noyabr.
№11-son.
ISSN: 3060-5245

Ixtisoslashtirilgan qorako‘lchilik zonalari ishlab chiqarish strukturasini takomillashtirish bo‘yicha respublika miqyosida tavsiya etilayotgan tadbirlar kompleksi shuni ko‘zda tutadiki, bo‘lishi mumkin bo‘lgan barcha turli mulkchilik shaklida, bozor iqtisodining asosiy tamoyilini amalda marketing va servis menejmenti tizimida realizatsiyalashuvchi to‘liq o‘zini-o‘zi boshqaradigan korxonalar yoki integratsiyalashgan shakllari ko‘rinishidagi bozor munosabatlarining sub’ektlari sifatida ishlashi, ya’ni tarmoqni boshqarishning funksional namunasi bozor iqtisodi talablariga ko‘proq javob beradi.

Shu bilan birga qishloq xo‘jaligidagi o‘zini-o‘zi boshqaradigan xo‘jalik hisobidagi strukturaviy elementlar va qayta ishlash sohalari orasidagi ishlab chiqaruv iqtisodiy munosabatlarning barchasi tashkiliy-texnologik zanjir «Ishlab chiqarish - qayta ishlash – realizatsiya» bo‘yicha mahsulot bilan ta’minlash to‘g‘risidagi xo‘jalik shartnomasiga asoslanadi. Asosiy ishlab chiqarish tipidagi agroxo‘jaliklardan keluvchi xom-ashyo hamda qayta ishlash sohasining tayyor mahsuloti shartnoma munosabatlari doirasi va tovar xom-ashyo birjasi orqali parallel xarakatlanishadi [3].

Ulgurji savdo bitimlari imkoniyati tovar xom-ashyo birjalari orqali kengayishi mumkin. Bu yerda zonal qorako‘lchilik kichik komplekslari rivojiga marketing tipidagi bashqaruv ta’sirini amalda qo‘llash bozor kon’yunkturasi imkoniyatidan kengroq zonal qorako‘lchilik kichik komplekslari ishlab chiqarishi, qayta ishlashi va so‘nggi mahsuloti realizatsiyasini o‘zaro bog‘liq holda kompleks rivojlantirish ob’ektiv zaruriyat ekanligini qayd qilish kerak.

Agrobiznesni rivojlantirish, sohaga investitsiyalarni jalb etish va o‘zining xususiy mablag‘ini yig‘ish, kompleks doirasida xo‘jalik yuritish sharoitlarini iqtisodiy to‘g‘rilash va kreditlash tizimini takomillashtirishga ko‘maklashuvchi zonal qorako‘lchilik kichik kompleksi sohaviy aksioner-tijorat banki tashkil etish ob’ektiv zaruriyat bor.

Zonal qorako‘lchilik kichik komplekslarining samarali har taraflama ishlashi yangi sharoitda sotish bozori va yo‘llarini tanlashga bevosita bog‘liqligi bu o‘z navbatida tashqi va ichki iqtisodiy holatni baholash va marketing strategiyani ishlab chiqish, ya’ni ixtisoslashtirilgan soha ichidagi ixtisoslashtirilgan xo‘jaliklarni kompleks biznes rejalashtirish: a) naslchilik fermer zavodlari va naslchilik fermer reproduktorlari bazasida; b) tovar qorako‘lchilik fermerlar bazasida; v) qorako‘lcha va qo‘y go‘shti ishlab chiqarish bo‘yicha maxsus komplekslar bazasida; g) naslchilik zonalari ramkasida gorizontal integratsiya bazasida ma’lum qorako‘l qo‘zi terisi namunasi va rangini hamkorlikda ishlab chiqarish maqsadida tovar fermer xo‘jaliklari, naslchilik fermer xo‘jalik reproduktorlari bilan bog‘liq [3].

Shunday qilib zonal qorako‘lchilik kichik komplekslarni isloh qilish shu kichik kompleksda bozor munosabatlarining tashkil topishiga va rivojlanishiga ko‘proq qulaylik yaratishga, iqtisodiyotga katta valyuta mablag‘lari oqimini berishgan hamda qorako‘lchilikni olib boruvchi zonalarning samarali rivoji va qorako‘lchilikda band bo‘lgan aholi farovonligini oshirish masalalari yechimini o‘z ichki rezervlari hisobiga jadallashtirishni ta’minlashi imkoniyatiga ega.

Yuqorida ko‘rsatilganidek, bu kichik kompleksda bozor munosabatlari, tovar xom-ashyo birjalari va to‘g‘ridan-to‘g‘ri shartnoma asosida ta’min etishni, birikuvi asosida, hissadorlik ishlab chiqarish savdo sohasi korporatsiyalari tizimi orqali qorako‘lchilik xo‘jaliklarini tijorat faoliyat doirasiga jalb qilish, ichki soha tizimini kreditlash va sohaviy hissadorlik tijorat banki asosida tashqi investitsiyani jalb qilish. Shu bilan birga mulkchilikning alternativ shakllaridan oqilona foydalanish asosida kichik kompleksning agrar va qayta ishlash sohalari strukturasini takomillashtirish, samarali ishlayotgan ixtisoslashtirilgan xo‘jaliklarni ulardagi yordamchi sanoat ishlab chiqarishini rivojlantirish imkoniyati bilan muvofiq saqlash, kichik qayta ishlovchi korxonalar, kichik kompleks mahsuloti bilan bog‘liq xalq ehtiyoji tovarlari ishlab chiqarishi bo‘yicha ishlab chiqarish tarmoqlarini kengaytirish asosida rivojlantirish kerak.

Yuqorida ko‘rsatilgan xulosalar bilan birga iqtisodiyotni modernizatsiya va mahalliylashtirish sharoitida, qorako‘lchilikka diversifikatsiyalashni keng joriy etishda, chekka tumanlarida ijtimoiy-iqtisodiy masalalar yechimiga, ayniqsa O‘zbekistondagi ko‘p millionli cho‘l va yarim cho‘l yaylovlari maydonlaridan samarali foydalanish hamda ushbu xudidlardagi aholi qatlamlarini ish bilan ta’minlashdagi ahamiyatidan kelib chiqi qorako‘lchilik maxsulotlarini qayta ishlovchi kichik va xususiy korxonalarni rivojlantirish quyidagi aholi qatlamlarini ish bilan ta’minlash uchun shart-sharoitlar yaratishi mumkin:

- qorako‘lchilikka ixtisoslashgan fermer xo‘jaliklarini rivojlantirish iqtisodiy jihatdan samarali bo‘lmagan mintaqalardagi aholini;
- mehnatga layoqatli bo‘lgan lekin yetarlicha ta’lim malakasiga yoki ishlab chiqarish tajribasiga ega bo‘lmagan aholi qatlamlarini;
- aholining kuchsiz, ta’sirchan alohida qatlamlarini, nogironlar, qariyalarni, ko‘p bolali ayollarni, o‘qishni mehnat faoliyati bilan olib boradigan yoshlarni;
- qishloq joylardagi korxonalarning tugatilishi yoki inqirozga uchrashi natijasida vaqtincha ishini yo‘qotgan mehnatga layoqatli fuqarolarni;
- qishloq joylarda yashayotgan boshqa mehnatga layoqatli aholi qatlamlarini;

Chekka cho‘l va chala cho‘l xududlarda aholini ish bilan ta’minlash va qishloqda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishda quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim. Jumladan, - mehnatga layoqatli aholini davlat miqyosida ish bilan ta’minlash bo‘yicha olib borilayotgan ishlar, kichik va xususiy hamda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun berilayotgan imtiyozlar bilan tanishtirib borishni yo‘lga qo‘yish. Qishloq aholisi ushbu imtiyozlarni yaxshi bilmasligi sababli ularning tadbirkorlik bilan shug‘ullanishiga ma’lum darajada to‘siq bo‘lishi mumkin;

- qishloq joylarda kam mablag‘ talab qiladigan noqishloq xo‘jalik sohasiga tegishli kichik korxonalarni rivojlantirish: tikuvchilik sexlarni, soha mahsulotlarini birlamchi qayta ishlash, saqlash, quritishga ixtisoslashgan korxonalarni tashkil etish;

- xududlarda tadbirkorlarga tadbirkorlik ishini yo‘lga qo‘yishga faol yordam beradigan biznes inkubatorlarining va “davlat xizmatlar agentligi” markazlari faoliyatini kuchaytirish;

- zarur malakali kadrlar tayyorlashda texnikumlar bilan mahalliy korxona va tashkilotlar o‘rtasida aloqalarni kuchaytirish;

- sohaga chet el investitsiyalarini jalb qilish bo‘yicha investitsiya loyihalari tanlovini o‘tkazish va tanlovda g‘olib bo‘lgan loyihalarni moddiy qo‘llab-quvvatlashni yo‘lga qo‘yish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, qorako‘lchilik O‘zbekiston qishloq xo‘jaligining muhim tarmoqlaridan biri bo‘lib, mamlakat iqtisodiyotida bir qator vazifalarni bajaradi. U aholini go‘sht va boshqa mahsulotlar bilan ta’minlash, qishloq joylarda bandlikni oshirish, yaylovlardan foydalanish va eksport salohiyatini kengaytirishga xizmat qiladi.

Shuningdek yaylovlardan samarali foydalanishni tashkil etishda qorako‘lchilik nafaqat an’anaviy chorvachilik tarmog‘i, balki qishloq hududlarini rivojlantirish, aholi daromadlarini oshirish va eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishning muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida rivojlantirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1.O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020 — 2030 yillarga mo‘ljallangan strategiyasi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 23 oktyabrdagi PF-5853-son Farmoni.

2. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlari, Toshkent, 2025.

3. Ф.К.Каюмов, Х.Кувнаков, Т.Фармонов. Каракулеводческий подкомплекс и его рол в формировании конъюнктуры рынка. Т:, 1913г. РСНТИ «Узиформагпром».

2026-yil, noyabr. №11-son.

Mas’ul muharrir: Beglayev Uchqun
Musahhih: Boltayev Nurali
Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas’ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru
Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal
Telefon raqami: +998939018320, +998934393000
Jurnal rasmiy sayti: https://www.agrobiznesjournal.uz

“Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo‘jaligi fanlari bo‘yicha “Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxati”ga kiritilgan.

“Agrobiznes, fan va texnologiyalar” ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669225** reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №083688

Manzilimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko‘chasi, 2-uy